

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับ ควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹

สุธีพร บุญรักษ์²

การศึกษาเรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับ ควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจของไทยที่เหมาะสมและสามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีข้อสรุปดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายและพยานจากการบันทึกภาพและเสียงของเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะปฏิบัติหน้าที่

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22 กำหนดให้การควบคุมตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะจับและควบคุม จนกระทั่งส่งตัวของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้แก่พนักงานสอบสวนหรือปล่อยตัวบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงเอาไว้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงต้องปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 178/2564 เรื่องการบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุมและสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้ การกระทำความผิดซึ่งหน้าในหลายคดี การบันทึกภาพและเสียงไม่เพียงแต่จะปรากฏภาพของผู้กระทำความผิดขณะที่ลงมือกระทำความผิดเท่านั้น แต่อาจมีปรากฏภาพของผู้เสียหายหรือพยานรวมอยู่ด้วย แต่คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 178/2564 ข้างต้น กลับมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือพยานที่ถูกบันทึกภาพและเสียงเอาไว้แต่ประการใด ซึ่งอาจก่อให้เกิดการดำเนินการใด ๆ กับภาพและเสียงที่บันทึกได้นั้นในลักษณะที่ไม่เหมาะสม

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือรองศาสตราจารย์ ดร. พันธุ์เทพ วิทิตอนันต์ และคณะกรรมการสอบคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนกวร สุมนะเศรษฐกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คนพร จรุงเกียรติ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สงขลา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เรื่องดังกล่าว “Enhance Law Enforcement Integrity Act” ของมลรัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา มาตรา 2 ข้อ 24-31-902 (II)(A) ได้กล่าวถึง ภาพและเสียงที่สร้างความกังวลอย่างมากเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของจำเลย ผู้เสียหาย พยาน เด็ก และผู้แจ้งข่าว รวมถึงภาพและเสียงที่แสดงถึงความเปลือยเปล่า การถูกทำร้ายทางเพศ การเกิดเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ ข้อมูลทางการแพทย์ส่วนบุคคล การประสบปัญหาทางสุขภาพจิต การสัมภาษณ์ผู้เสียหาย รวมถึงภาพหรือข้อมูลใด ๆ ที่อาจขัดขวางข้อกำหนดเกี่ยวกับการเก็บรักษานันทิกของเด็กไว้เป็นความลับ ข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากชื่อของบุคคลที่ไม่ได้ถูกจับกุม การออกหมายเรียก การตั้งข้อหา การออกคำเตือนเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลระบุตัวตนที่ออกโดยรัฐบาล หมายเลขประจำตัวประชาชน วันเกิด ที่อยู่ หรือข้อมูลทางการเงิน การบาดเจ็บร้ายแรงและน่าสยดสยองของขบวนการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่รักษาความสงบ หรือภายในของบ้านหรือสถานบำบัด จะต้องถูกแก้ไขหรือเบลอภาพเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัว ขณะที่ยังคงอนุญาตให้นำเผยแพร่สู่สาธารณะได้ วิดีโอที่ไม่ถูกแก้ไขจะไม่สามารถนำออกเผยแพร่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเป็นลายลักษณ์อักษร หรือหากผู้เสียหายเสียชีวิตหรือขาดความสามารถ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้สืบสันดานหรือผู้แทน โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เสียหาย บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี บริบูรณ์ถือว่าขาดความสามารถเว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะโดยผลของกฎหมาย หากการแก้ไขหรือการเบลอภาพไม่เพียงพอในการปกป้องความเป็นส่วนตัวที่สำคัญ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องส่งมอบวิดีโอ นั้นแก่ผู้เสียหาย หรือหากผู้เสียหายเสียชีวิตหรือขาดความสามารถ ต้องส่งมอบให้แก่คู่สมรสของผู้เสียหาย ผู้ปกครองตามกฎหมาย บุตร พี่น้อง ปู่ย่าตายาย หลาน หรือผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายภายใน 20 วัน หลังจากได้รับการร้องเรียนเรื่องการประพฤติด³

ขณะที่ กฎหมายว่าด้วยอุปกรณ์การเฝ้าระวัง พ.ศ. 2550 (Surveillance Devices Act 2007 (NSW) ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย มาตรา 50A กำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้กล้องติดตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีที่มีการบันทึกภาพที่ไม่เหมาะสมของบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้ว่า หากการเปิดเผยภาพที่บันทึกมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย เช่น ภาพเปลือย หรือเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของบุคคลนั้น ๆ ตำรวจต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เช่น การเบลอภาพหรือการปกปิดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ กรณีที่ต้องมีการเปิดเผยภาพต่อสาธารณะ ภาพที่บันทึกโดยกล้องติดตัวจะถูกเปิดเผยต่อสาธารณะได้ในกรณีที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และต้องได้รับการอนุมัติจากผู้เสียหายหรือผู้เกี่ยวข้อง ก่อนเปิดเผยภาพ⁴

ส่วนกฎหมายว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีวิดีโอเคลื่อนที่เพื่อปกป้องเจ้าหน้าที่ตำรวจของรัฐบาล กลาง (Act to Improve the Search for Criminals in Cases of Specific Threats and to Protect Federal Police Officers by Using Mobile Video Equipment) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 27c การคุ้มครอง

³ Enhance Law Enforcement Integrity Act, Part 9 Law Enforcement Integrity, Section 2. 24-31-902

⁴ Surveillance Devices Act 2007 (NSW), Section 50A.

สิทธิส่วนบุคคล การบันทึกภาพหรือเสียงที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกบันทึก ต้องได้รับการจัดการอย่างเคร่งครัด ข้อมูลเหล่านี้จะต้องไม่ถูกเปิดเผยหรือใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม การบันทึกที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายและพยาน ควรคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของบุคคลเหล่านี้ หน่วยงานอาจต้องแจ้งผู้เสียหายและพยานทุกคนที่กำลังถูกบันทึกโดยกล้องติดตัวตำรวจเมื่อเป็นไปได้ หรืออาจบันทึกเสียงเท่านั้น หรือปรับตำแหน่งกล้องติดตัวเพื่อไม่ให้ระบุบุคคลได้ และหากผู้เสียหายหรือพยานร้องขอให้ปิดกล้องติดตัว หน่วยงานต้องพิจารณาคำขอนี้ว่าสมควรได้รับการยอมรับหรือไม่ โดยเจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาถึงสถานการณ์โดยรวมก่อนการตัดสินใจว่าจะดำเนินการตามคำขอของผู้เสียหายหรือพยานหรือไม่ กรณีเด็กและเยาวชน การบันทึกและ/หรือเผยแพร่วิดีโอที่รวมถึงเด็กและเยาวชน หน่วยงานควรปรึกษากับที่ปรึกษากฎหมาย และควรกำหนดข้อจำกัดทางกฎหมายในการบันทึกเด็กและเยาวชนโดยไม่ได้ความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเป็นผู้เสียหายหรือเป็นพยาน

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะที่จับและควบคุมจนกระทั่งส่งตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดให้พนักงานสอบสวน หรือปล่อยตัวผู้นั้นไปนั้น ต้องให้การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายและพยานจากการบันทึกภาพและเสียงของเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วย

2. ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นที่ไม่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า “ในการควบคุมตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะที่จับและควบคุมจนกระทั่งส่งตัวให้พนักงานสอบสวนหรือปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไป เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถกระทำได้ ก็ให้บันทึกเหตุนั้นเป็นหลักฐานไว้ในบันทึกการควบคุมตัว” และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 178/2564 เรื่อง การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุมและการสอบสวนคดีอาญา ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า “การตรวจค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด ให้ตำรวจผู้ตรวจค้นบันทึกภาพและเสียงโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการจัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการตรวจค้นด้วย “

จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 รวมถึง คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 178/2564 เรื่อง การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุมและการสอบสวนคดีอาญาดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ได้บัญญัติเกี่ยวกับเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถกระทำได้ โดยให้บันทึกเหตุนั้นไว้ในบันทึกการควบคุมตัว แต่ไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจไม่ต้องทำการบันทึกภาพและเสียงในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ได้

ผู้ศึกษาทำการศึกษากฎหมายของมลรัฐโคโรลาโด สหรัฐอเมริกา มาตรา 2 ข้อ 24-31-902 กำหนดให้เจ้าหน้าที่รักษาความสงบสามารถปิดกล้องติดตัวได้ เพื่อหลีกเลี่ยงการบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี หรือเมื่อทำงานในภารกิจที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือเมื่อมีการหยุดยาวในเหตุการณ์ หรือมีการติดต่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เบื้องต้น และการหาหรือกั้นทางด้านการบริหาร ยุทธวิธีและการจัดการของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่รักษาความสงบไม่จำเป็นต้องสวมหรือเปิดกล้องติดตัวหากทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบ หรือทำงานสายลับ⁵

ขณะเดียวกัน กฎหมายว่าด้วยอุปกรณ์การเฝ้าระวัง พ.ศ. 2550 (Surveillance Devices Act 2007 (NSW) ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย มิได้มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ต้องบันทึกภาพและเสียงเพราะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าจะตัดสินใจเปิดกล้องหรือไม่ และเมื่อใด หมายความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถเปิดหรือปิดการใช้กล้องเมื่อใดก็ได้ตามดุลพินิจของตนเอง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้กล้องติดตัวของตำรวจ ชื่อว่า Body-Worn Video Camera Standard Operating Procedure โดยให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานว่า ไม่ควรใช้กล้องติดตัวในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ การบันทึกทั้งช่วงเวลาที่อยู่เวร ยกเว้นอยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็น การบันทึกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ การแอบบันทึก การอยู่ใกล้อุปกรณ์ที่ต้องสงสัยหรืออยู่ใกล้วัตถุไวไฟในระยะ 25 เมตร การบันทึกที่ไม่เป็นไปตาม LEPRAs เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจชายบันทึกผู้ต้องสงสัยหญิงระหว่างการตรวจค้นโดยการเปิดเผยร่างกาย การใช้หมายค้นหรือระหว่างกรบุกเข้าไปในสถานที่ในห้วงพิจารณาคดี ยกเว้นมีสถานการณ์พิเศษไม่ควรใช้กล้องติดตัว เพื่อบันทึกการสนทนาทั่วไปของตำรวจ ไม่ควรบันทึกภาพหรือการสนทนาที่เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีหรือการดำเนินการที่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงการบันทึกข้อมูลที่เป็นความลับ⁶

ส่วน Act to Improve the Search for Criminals in Cases of Specific Threats and to Protect Federal Police Officers by Using Mobile Video Equipment ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบุว่ากล้องติดตัวตำรวจควรเปิดใช้งาน กรณีเมื่อมีความปลอดภัยและเป็นไปได้ เมื่อใดก็ตามที่เจ้าหน้าที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน เมื่อคาดหมายว่าจะมีการดำเนินการทางกฎหมายหรือในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับประชาชน เมื่อมีการติดต่อกับผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องสงสัย สำหรับสถานการณ์เฉพาะที่ควรบังคับให้เปิดการใช้งานกล้องติดตัวของตำรวจ ได้แก่ (1) เมื่อมีการจับกุม (2) มีการออกหมายเรียกหรือออกไปสั่ง (3) การไล่ติดตามผู้ต้องสงสัยทั้งโดยยานพาหนะและโดยเท้า (4) การตรวจค้นโดยได้รับความยินยอม (5) การจัดการกับบุคคลที่มีพฤติกรรมผิดปกติ (6) การพบปะกับประชาชนที่มีการโต้แย้ง (7) การหยุดตรวจสอบและ

⁵ Enhance Law Enforcement Integrity Act, Part 9 Law Enforcement Integrity, part 9 Law Enforcement Integrity 24-31-902.

⁶ New South Wales Police Force, **Body-Worn Video Camera Standard Operating Procedure**, [Online], Available URL:<https://rlc.org.au/sites/default/files/attachments/BWV%20Sops.pdf>. 2024 (June,3).

สอบสวนทั้งหมด รวมถึงการติดต่อโดยสมัครใจและการกักตัวไว้เพื่อสอบสวน (8) การหยุดพาหนะซึ่งรวมถึงสถานการณ์ที่มีการละเมิดกฎหมายจราจร การช่วยเหลือยานพาหนะที่ขัดข้อง และการหยุดเพื่อตรวจสอบอาชญากรรม (9) กิจกรรมที่เริ่มโดยเจ้าหน้าที่เอง (10) การบันทึกการบาดเจ็บ และ (11) เมื่อมีการร้องขอจากบุคคล นอกจากนี้ยังมีข้อยกเว้นและสถานการณ์ที่ตำรวจไม่จำเป็นต้องใช้กล้องติดตัว ได้แก่ ระหว่างการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรณี การพบกับเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบหรือสายลับ ในช่วงเวลาพักเบรกหรือทำกิจกรรมส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน ในบางสถานที่ เช่น ห้องน้ำ ห้องล็อกเกอร์ หรือสถานที่อื่นที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว และ ไม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่ต้องอยู่ ณ ที่นั้น ในสถานที่บุคคลมีความคาดหวังในความเป็นส่วนตัว เช่น ที่บ้าน และเจ้าของบ้านปฏิเสธที่จะถูกบันทึก ยกเว้นการบันทึกเกิดขึ้นในระหว่างการจับกุม หรือการค้นหาสถานที่หรือบุคคลระหว่างการค้นหาด้วยการเปิดเผยร่างกายหรือช่องเปิดของร่างกาย เมื่อดำเนินการวางแผนยุทธวิธี เมื่อมีการสนทนาระหว่างบุคคลที่มีสิทธิพิเศษ เช่น ทนายความ สมาชิกของคณะสงฆ์ ที่ปรึกษา รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ การสนทนาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือเด็กหลงทาง หรือการตรวจสอบสุขภาพของบุคคลสูงอายุที่ป่วย การร้องขอของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายหรือพยานไม่ต้องการให้บันทึกภาพและเสียง ตำรวจสามารถหยุดการบันทึกได้หากไม่มีความจำเป็นเร่งด่วน กรณีที่มีความเสี่ยงด้านความปลอดภัย เช่น การเข้าใกล้วัตถุระเบิดหรือวัตถุไวไฟ⁷

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า สมควรมีการบัญญัติ ข้อยกเว้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องทำการบันทึกภาพและเสียงเอาไว้ เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่เลือกที่จะละเมิดกฎหมาย จนส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องสงสัยในภาพรวม โดยนำกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงกรณีเหตุการณ์ใช้กำลังของเจ้าหน้าที่

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 178/2564 เรื่อง การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา ข้อ 8 มุ่งเน้นการกระบวนการจัดเก็บบันทึกภาพและเสียง ที่ใช้เป็นหลักฐานเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิด แต่มิได้มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงกรณีที่บันทึกภาพและเสียงที่บันทึกไว้นั้น อาจใช้เป็นหลักฐานการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การใช้กำลังเกินสมควรแก่เหตุ และประชาชนที่เกี่ยวข้องมีความประสงค์จะขอสำเนาบันทึกภาพและเสียงที่บันทึกโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าจะต้องมีการดำเนินการอย่างไร ประชาชนทั่วไปมีสิทธิในการขอสำเนาทะเบียนภาพและเสียงดังกล่าวหรือไม่ เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ทำการบันทึกภาพและเสียงหรือผู้ครอบครองบันทึกภาพและเสียงนั้น อาจไม่ยินยอมมอบข้อมูลการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแก่ประชาชน หรืออาจมีการช่วยเหลือกันจนทำให้ไม่มีบันทึกนั้นเพื่อใช้เป็นหลักฐานเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ เป็นต้น

⁷ The IACP Law Enforcement Policy Center, **Body -Worn Cameras**, [Online], Available URL:

<https://www.theiacp.org/sites/default/files/2020-06/BWCs%20June%202020.pdf>, 2024 (June,3).

เมื่อทำการศึกษาบทกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายของมลรัฐโคโรลาโด สหรัฐอเมริกา Senate Bill 20-217 (SB20-217) มาตรา 2 ส่วนที่ 9 ข้อ 24-31-901 ได้กล่าวถึงกรณีที่มีการกล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีการใช้กำลังเกินสมควรกว่าเหตุต่อผู้ถูกจับ หากขณะนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายให้ต้องเปิดกล้องติดตามตัว ได้ปิดกล้อง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา⁸ ซึ่งนอกจากเจ้าหน้าที่ต้องความรับผิดชอบที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว เจ้าหน้าที่ผู้นั้นอาจถูกดำเนินการทางวินัย โดยโทษที่อาจได้รับสูงสุดคือการไล่ออก

กฎหมายของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ (NSW) เครือรัฐออสเตรเลีย การใช้กล้องติดตัวของตำรวจเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ดังนั้น กรณีที่มีเหตุการณ์การใช้กำลังกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด อาจมีการบันทึกหรือไม่มีการบันทึกไว้ก็ได้ ซึ่งหากมีการร้องเรียนว่า ตำรวจได้ใช้กำลังเกินกว่าเหตุในขณะที่จับกุม จะเข้าสู่กระบวนการสอบสวนภายใน โดยทำการตรวจสอบหลักฐานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงฟุตเทจที่ได้จากกล้องติดตัวของตำรวจ ซึ่งหากตำรวจทำการบันทึกไว้และไม่ได้มีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุตามข้อร้องเรียนก็จะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพ้นจากข้อกล่าวหาได้โดยง่าย แต่หากเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้ทำการบันทึกเอาไว้ ผู้ร้องเรียนอาจร้องให้มีการตรวจสอบโดยหน่วยงานอิสระแทน เช่น คณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจ (Law Enforcement Conduct Commission , LECC) เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปโดยอิสระและโปร่งใส และหากผลการสอบสวนพบว่า มีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจจริง อาจมีการดำเนินคดีทางกฎหมายต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง⁹

ขณะที่ Act to Improve the Search for Criminals in Cases of Specific Threats and to Protect Federal Police Officers by Using Mobile Video Equipment ของสหพันธรัฐออสเตรเลีย การใช้กล้องติดตัวของตำรวจ (Body -Worn Video) ไม่ได้กำหนดให้ต้องเปิดใช้งานตลอดเวลา แม้ในขณะที่มีการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ อนุญาตให้ใช้กล้อง BWV ในการบันทึกเหตุการณ์เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่การใช้งานกล้อง BWV ยังอยู่ในดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการตัดสินใจว่าจะเปิดใช้งานเมื่อใด อย่างไรก็ตาม กรณีที่มีการใช้กำลังจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต จะมีการดำเนินการเกี่ยวกับภาพและเสียงที่ได้จากกล้องติดตัวของตำรวจดังต่อไปนี้ (1) การจัดการหลักฐาน ฟุตเทจที่บันทึกจากกล้องติดตัวตำรวจ จะถูกใช้เป็นหลักฐานในการสืบสวนและกระบวนการทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่ต้องอัปโหลดและเก็บรักษาข้อมูลในระบบที่ปลอดภัย โดยซอฟต์แวร์การจัดการที่ออกแบบมาเพื่อจัดการและเก็บรักษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ (2) การตรวจสอบและวิเคราะห์ ฟุตเทจจะถูกตรวจสอบโดยหน่วยงานสืบสวนที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยสืบสวนความซื่อสัตย์สาธารณะ (Public Integrity Unit) หรือหน่วยงาน

⁸ Enhance Law Enforcement Integrity Act, Part 9 Law Enforcement Integrity, part 9 Law Enforcement Integrity 24-31-902.

⁹ O'Brain Criminal & Civil Solicitors, **Body worn video cameras only turns on when the officer decides**, [Online], Available URL: <https://obriensolicitors.com.au/body-worn-video-cameras-only-turned-on-when-the-officer-decides/2024> (June, 5).

ภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์และตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (3) การเปิดเผยข้อมูล ภาพและเสียงจากกล้องติดตัวตำรวจ อาจถูกเปิดเผยต่อสาธารณะภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 10 วันทำการหลังเกิดเหตุการณ์ เพื่อความโปร่งใส โดยข้อมูลที่เปิดเผยอาจมีการแก้ไขเพื่อปกปิดข้อมูลที่เป็นความลับหรือข้อมูลส่วนบุคคล (4) การสืบสวนทางอาญาและการบริหาร หลังการเปิดเผยข้อมูล การสืบสวนทั้งทางอาญาและทางปกครองจะดำเนินต่อไปโดยสำนักงานการสืบสวนจะถูกส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานอัยการและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาต่อไป¹⁰

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับภาพและเสียงที่บันทึกโดยเจ้าหน้าที่ โดยกรณีที่มีการร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ได้ใช้กำลังเกินกว่าเหตุ ควรกำหนดให้มีการเปิดเผยภาพเหตุการณ์ภายใน 10 วัน นับแต่วันที่มีการกล่าวหา และหากไม่มีการบันทึกภาพและเสียงเอาไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหน้าที่ได้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกล่ามำ และสมควรดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ทั้งทางอาญาและทางปกครองต่อไป เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่า การไม่มีบันทึกภาพและเสียงนั้น เกิดจากความผิดพลาดเกี่ยวกับการทำงานของกล้องตั้งแต่ก่อนปฏิบัติงาน โดยที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบเหตุก่อนการปฏิบัติงาน โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับ ควบคุม และสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายและพยานจากการบันทึกภาพและเสียงของเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะปฏิบัติหน้าที่

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม มาตรา 22/1 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคตสูญหาย พ.ศ. 2565 โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 22/1 การบันทึกภาพและเสียง ตามมาตรา 22 ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายหรือพยานที่มีปรากฏในบันทึกนั้นด้วย ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1) เวลากล่าวหาหรือปกปิดข้อมูลในส่วนของผู้เสียหายหรือพยานที่มีลักษณะไม่เหมาะสม เช่น ภาพเปลือย ภาพการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ข้อมูลทางการแพทย์ สถานการณ์ฉุกเฉินทางสุขภาพจิต หรือภาพที่แสดงให้เห็นการบาดเจ็บอย่างรุนแรง และหากถูกนำมาใช้ในคดี อาจส่งผลให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน

2) ภาพที่ไม่ถูกเบลอ จะเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เสียหายหรือพยานซึ่งปรากฏในภาพ

3) ขณะที่มีการบันทึกภาพและเสียง หากได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายหรือพยาน มิให้ทำการบันทึกภาพและเสียง ให้หันกล้องไปทางอื่นเพื่อมิให้ผู้เสียหายหรือพยานปรากฏอยู่ในบันทึกภาพและเสียง

¹⁰ The IACP Law Enforcement Policy Center, **Body -Worn Cameras**, [Online], Available URL: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/2020-06/BWCs%20June%202020.pdf>, 2024 (June,3).

ทั้งนี้ เพื่อให้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้มีการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับ คบคุมตัว และการสอบสวน มีบทบัญญัติที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และสิทธิความเป็นส่วนตัวผู้เสียหายหรือพยาน ที่อาจปรากฏอยู่ในบันทึกภาพและเสียงของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว

2. ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นที่ไม่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม มาตรา 22 วรรคสาม ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 โดยใช้ข้อความต่อไปนี้

มาตรา 22 วรรคสาม “กรณีต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบอาจหยุดการบันทึกภาพและเสียงไว้ก่อนได้

- 1) เมื่อมีการสื่อสารกันระหว่างเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรณี
- 2) การพบกับเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบหรือสายลับ
- 3) ในช่วงเวลาที่ไม่มีการปฏิบัติหน้าที่
- 4) การบันทึกภาพในที่สาธารณะที่ผู้ครอบครองปฏิเสธห้ามมิให้มีการบันทึกภาพและเสียง
- 5) มีการเปิดเผยร่างกายของผู้ต้องสงสัย ผู้เสียหาย หรือพยาน
- 6) เมื่อมีการวางแผนยุทธวิธี
- 7) เมื่อมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัย เช่น อยู่ใกล้วัตถุระเบิดหรือวัสดุไวไฟ”

ทั้งนี้ เพื่อให้มีการบัญญัติข้อยกเว้นในบางกรณีที่ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องทำการบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เพราะหากไม่มีการบัญญัติข้อยกเว้นดังกล่าวไว้ กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องหยุดการบันทึกภาพ จะไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องอ้างเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 22 วรรคแรก เพื่อทำให้ไม่มีการบันทึกภาพและเสียง จนส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกจับต้องเสียไปทั้งหมด

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงกรณีมีเหตุการณ์ใช้กำลังของเจ้าหน้าที่

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม มาตรา 22/2 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 22/2 กรณีมีการร้องเรียนว่า เจ้าหน้าที่ได้ใช้กำลังเกินกว่าเหตุ และผู้ร้องมีความประสงค์จะได้สำเนาบันทึกภาพและเสียงในขณะที่มีการใช้กำลัง ให้ส่งมอบสำเนาภาพและเสียงภายใน 10 วัน นับจากการร้องขอ กรณีที่เจ้าหน้าที่อ้างว่า ไม่มีการบันทึกภาพและเสียง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า มีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุตามข้อกล่าวหา เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่มีการบันทึกภาพและเสียงนั้น เกิดจากความชำรุด บกพร่อง ในการทำงานของกล้องตั้งแต่ก่อนการปฏิบัติงาน โดยเจ้าหน้าที่มีทราบเหตุของดังกล่าว”

ทั้งนี้ เพื่อให้การบันทึกภาพและเสียง นั้น เป็นหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของคดีกรณีที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้กำลังเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการการกฤษฎาหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร. รายงานการพิจารณา

ศึกษา เรื่อง “ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญ

หาย พ.ศ.” กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564.

ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557.

ปรัชญา ธรรมลนิติธรรม. “มาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประ

ติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี.” วารสารดุสิตบัณฑิตทาง

สังคมศาสตร์ 6. 2(พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). : 152.

ภาวัฒน์ สัตยานุรักษ์. บทบัญญัติทางกฎหมายเพื่อการป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำ

นุคคลสูญหาย. กรุงเทพฯ :สถาบันพระปกเกล้า, 2565.

ภาษาต่างประเทศ

New South Wales Police Force. **Body-Worn Video Camera Standard Operating Procedure**. [Online],

Available URL:<https://rlc.org.au/sites/default/files/attachments/BWV%20Sops.pdf>. 2024

(June,3).

O’Brain Criminal & Civil Solicitors. **Body worn video cameras only turns on when the officer**

decides. [Online], Available URL: [https://obriensolicitors.com.au/body-worn-video-cameras-](https://obriensolicitors.com.au/body-worn-video-cameras-only-turned-on-when-the-officer-decides/2024)

[only-turned-on-when-the-officer-decides/2024](https://obriensolicitors.com.au/body-worn-video-cameras-only-turned-on-when-the-officer-decides/2024) (June, 5).

The IACP Law Enforcement Policy Center. **Body -Worn Cameras**. [Online], Available URL:

<https://www.theiacp.org/sites/default/files/2020-06/BWCs%20June%202020.pdf>. 2024 (June,3).